

Diva: Riding the Dragon into the Future», explora la complexitat de la figura de Medea en dos versions contemporànies: *Medea* de B. Kennelly (1988) i la òpera homònima de M. Theodorakis (Bilbao, 1991).

Cierran el volumen una exhaustiva bibliografia, algunes breves referències acadèmiques de los col·laboradors, un *index locorum* (que evidencia el vast recorregut del personatge) i un *index general*.

Para el lector, uno de los méritos indiscutibles es la cuidada organización de la publicación. La variedad de aproximaciones no impide visualizar una unidad en el conjunto. Ello se advierte no sólo en la cuidadosa selección y conciencia de los editores, en la exposición de cada uno de los

colaboradores (que remiten a la lectura de los otros autores para asentir o disentir con ellos), sino inclusive en la bibliografía. La misma comprende una completa lista de trabajos sobre el tema y ha sido organizada —para beneplácito de quienes la consultan— incluyendo entre paréntesis al final de cada referencia los nombres de los autores de los ensayos que la citan. El resultado es una obra que, remitiendo muchas veces a un planteo predominantemente sociológico-genérico, explora simultáneamente complejidad y pervivencia de una de las figuras míticas más cautivantes.

Lidia Gambon

Universidad Nacional del Sur
Bahía Blanca, Argentina

GOMIS JUSTO, Mariví. 1998.

La ceca de Ercavica.

Barcelona-Madrid: Asociación Numismática Española, Museo Casa de la Moneda.

Mariví Gomis ens proposa en aquest llibre, basat en la seva tesi de llicenciatura, l'estudi monogràfic d'una seca del grup de les anomenades *hispanoromanes*, aparegudes després de la derrota de Sertori (72 aC), i que desapareixen, juntament amb qualsevol altra encunyació local a províncies, durant el principat de Claudi. Aquesta seca correspondria al *municipium* o l'*oppidum civium latinorum* d'Ercavica, la localització geogràfica del qual caldria situar-la en l'actual província de Cuenca, i es tracta probablement d'una fundació augústia d'estatut jurídic encara sota discussió per part dels especialistes. Poc sabem també de la possible existència d'emissions anteriors per part de la comunitat cel·tibèrica d'Ercavica, de la qual ja tenim notícies en època del famós pretor de la *provincia Citerior*, Ti. Sempronius Gracchus (Liv. XL. 50), 179 aC. En qualsevol cas, les tres emissions conegudes i que són a bastament analitzades en aquesta monografia, corresponen als principats d'August, Tiberi i

Calígula. Consisteixen en asos i semis en el cas de les dues primeres, i en asos, semis, sestercis i dupondis en el de la tercera emissió. En l'anvers apareixen els retrats imperials amb la llegenda AUGUST DIVI F., i en el revers la tipologia del brau, de vegades mitrat, i la corona de roure hi són també habituals. El patró metrollògic a Ercavica sembla coincidir amb el que va introduir August, malgrat que aquest no és el cas de la resta de seques hispanoromanes.

Voldríem destacar especialment aquells aspectes que, tot depassant l'estudi merament numismàtic d'aquesta seca, relacionen aquesta encunyació ciutadana en la Hispània interior del període juli-claudi, amb el fenomen històric més general de les finances locals d'una comunitat dotada d'un règim municipal més o menys privilegiat, com era el cas d'Ercavica. La presència de magistrats monetals com a mínim en les dues últimes emissions demostra que la ciutat disposava

d'un col·legi de magistrats encarregats específicament d'aquesta funció, més enllà de la discussió sobre l'autonomia o no d'aquests a l'hora d'emetre moneda respecte a Roma. Sobre la qüestió de la funció o funcions d'aquestes emissions, especialment una vegada estudiades també per l'autora les contramarques detectades en asos de la primera emissió, caldrien algunes precisions. Després de l'estudi d'encuny i l'anàlisi de la possible producció total de la seca, Gomis conclou que la ciutat no hauria pogut disposar d'uns 6075 HS, una xifra molt inferior al que, per exemple, sabem que gastava una ciutat com Urso anualment en la seva pròpia administració gràcies a la *Lex Ursonensis* (caps. LXII, LXX-LXXI), uns 23.800 HS, segons indica la mateixa autora. Hauríem de ser cauts, però, amb l'extrapolació d'uns valors orientatius, que ni corresponen al període que ens ocupa, ni reflecteixen més que l'estat de les finances de la colònia d'Urso en època cesariana. En base a aquestes xifres, Gomis descarta totalment que Ercavica hagués utilitzat la seva seca per finançar les seves despeses corrents, com les obres públiques, els espectacles, els sous dels subalterns, etc., proposant com a alternativa dues possibilitats, de les quals només la primera sembla tenir sentit, la provisió de moneda fraccionària per a petites transaccions. La segona opció no l'entendem, ja que Gomis fa esment a l'establiment d'un obscur sistema de canvi i al profit que en traïrien les arques municipals arrendant-lo a particulars, mancat en el seu conjunt d'una mínima argumentació històrica sobre la qual es pugui sustentar aquesta hipòtesi de

treball. L'autora, a més a més, dona a aquesta qüestió cabdal un tractament tal vegada massa superficial, tot i que segurament en aquest punt l'original, com en altres parts del llibre, pateix una manca de revisió exhaustiva. Els errors formals són abundants i en alguns casos fins i tot compliquen la comprensió global del text. Malgrat tot, sabem que el volum més gran d'ingressos de les corporacions locals provenien de l'arrendament dels serveis públics, com els *monopolia* o les terres de propietat municipal. En conseqüència, si s'hagués organitzat un sistema de canvi de moneda privat segurament hauria hagut d'obtenir una llicència d'explotació, abonant la taxa corresponent, de la qual cosa no sembla desprendre's fàcilment una suposada necessitat d'endegar aquestes emissions per part de l'autoritat pública de la ciutat. Com a mínim no sembla una explicació suficient. Molt més interessant, però, és la qüestió del contramarcatge sobre monedes d'Ercavica, i el seu possible ús militar fora de l'àmbit geogràfic d'emissió d'aquesta seca. El fet que els símbols que s'interpreten com a militars siguin majoria, juntament amb una preeminència entre les monedes contramarcades dels asos d'August, sens dubte reforça la idea que foren utilitzades per facilitar als soldats moneda fraccionària en els campsaments militars de l'interior peninsular poc després de la finalització de les guerres càntabres.

Toni Naco

Universitat Autònoma de Barcelona
Departament de Ciències de l'Antiguitat
i de l'Edat Mitjana